

UVOD

Povijest *Numizmatičke zbirke* seže iz vremena osnutka muzeja. U njoj su se postupno profilirale pojedine numizmatičke zasebne kronološke i tematske cjeline. Zbirka sadrži novac iz raznih povijesnih razdoblja, od kojih najveći dio čini *kovani*, a manji *papirnat* novac, *medalje* i *značke*. Novac je skupljan raznim načinima, najčešće arheološkim istraživanjima na brojnim lokalitetima u gradu Senju i okolici, potom darovima i otkupima. U sakupljenoj građi nalazimo izvorna svjedočanstva o etničkim, teritorijalnim, društveno-gospodarskim, upravno-administrativnim i političkim pojavama i promjenama na prostorima Senja i okolice, također i civilizacijskim dosezima na ovim prostorima. Sadržaj zbirke predstavljen je s naglaskom na pojedine *zavičajne tematske cjeline*, prije svega na antički novac koji potječe iz nalazišta sa *senjskog područja*, a jednako tako i senjskih medalja i značaka koje oslikavaju važne datume naše senjske prošlosti.

ANTIČKI NOVAC

Tijekom povijesti novac prati čovjeka kao rijetko koji proizvod sačuvane spomeničke baštine. Osim što je platežno sredstvo, značajan je povijesni dokument, umjetničko djelo, spomenik kulture, pokazatelj autentičnih podataka svakodnevnoga života, ekonomskih i političkih prilika tijekom proteklih povijesnih razdoblja.

Grčkom kolonizacijom istočnog i sjevernog Sredozemlja, posebno južne Italije od 7. do 4. stoljeća prije Krista, a zatim i Jonskog i Jadranskog mora, s osnivanjem prvih grčkih kolonija na našoj obali (oko 335. g. pr. Krista) sve više jača trgovina s Ilirima u kojoj se novac pojavljuje kao platežno sredstvo. Stoga na senjskom području od početka 3. stoljeća pr. Krista možemo govoriti o počecima razvitka prave trgovine i o novcu koji dolazi u optjecaj kao platežno sredstvo. U fundusu Muzeja nalazi se *rimski republikanski konzularni i obiteljski novac 2. i 1. st. pr. Krista., zatim iz ranog, srednjeg i kasnog Rimskog Carstva.*

Numizmatička zbirka senjskog muzeja sadrži novac koji potječe s brojnih lokaliteta na području grada i okolice, *iz ostava i pojedinačnih nalaza, a dio su i grobni nalazi antičkih nekropola.* Među najstarijim je sačuvani novac koji potječe s područja sjeverne Afrike iz Kartage, Zeugitanije iz 3. st. pr. Kr. s lokaliteta gradina Kuk – Nehaj, pronađen 1967. Na istoj lokaciji pronađen je 1970. sjevernoafrički novac Numidije iz 2. st. pr. Kr. Riječ je o prezentiranom brončanom novcu Micipse (148. – 118.), numidskog vladara iz 118. god. pr. Kr. s likom bradatog muškarca na aversu i konjem u galopu na reversu, koji su numidijski kraljevi kovali u većim količinama. Većina ovoga novca je iskovana u vrijeme vladavine Micipsova oca kralja Mazinize (208. – 248.). Kolao je cijelim zapadnim Sredozemljem, a u optjecaj je prodro i na područje rimske provincije Dalmacije gdje se na njezinom sjevernom dijelu, ponajprije na području plemena Japoda, u Lici, zajedno s brončanim novcem Kartage koncentrirala zajedno u ostavama (skupnim nalazima) tek početkom 1. st. pr. Kr., što je svojevrsan fenomen u tadašnjem antičkom svijetu.

Među najstarijima je novac grada Teate (Chieti), kvadrans iz 217. g. pr. Kr. pronađen 1964. u Senju na lokaciji katedrale. Grad Chieti (lat. Theate) glavni je grad istoimene talijanske provincije Chieti u regiji Abruzzo i leži u brdima iznad kotline rijeke Pescara. Teate su zauzeli Rimljani 305. g. pr. Kr. Rimski republikanski novac zastupljen je denarom Gaja Julija Cezara iz 49. g. pr. Kr. pronađen na lokalitetu Štela – Senj, gradsko kupalište 1964. S istog lokaliteta potječe novac, kontinuirano od ranog do kasnog carstva.

SREDNJOVJEKOVNI NOVAC

Osim iz rimskoga razdoblja, zbirka sadrži *srednjovjekovni novac* od kojih je značajna ostava (skupni nalaz) s akvilejskim denarima iz 15. stoljeća koji su kolali u krajevima Hrvatskog primorja i Dalmacije. *Ostava je otkrivena prilikom gradnje bolnice 1933. godine.* Sadržavala je denare Atonija II. Pancijere, patrijarha (1402. – 1411.) s prikazima kacige ili raspolovljenog grba sa zvijezdama s krakovima na aversu te akvilejskog orla u

krugu od perli na reversu novca. U ostavi su zastupljeni i denari Ludovika II. Di Teka (1412. – 1437.) s prikazima grba patrijarha na štitu s kosim šahovskim poljem na aversu te Bogorodicom s aureolom koja sjedi na reversu.

NOVOVJEKOVNI NOVAC

Značajan dio novovjekovne zbirke čini mletački novac te novac *Habsburške Monarhije iz vremena Marije Terezije do Franje Josipa I.* Zbirka sadrži i papirnat novac država koje su bile u sastavu *Habsburške Monarhije*, a također i novčanice *Kraljevine Jugoslavije* te *Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.* Dio je i iz vremena *Nezavisne Države Hrvatske.* Numizmatička zbirka predstavljena je austrougarskom novčanicom od 100 kruna s datumom izdanja 2. 1. 1912. Za ove je novčanice karakteristično da je jedna strana na njemačkom, a druga na mađarskom jeziku. Autor dizajna je Josef Pfeiffer. Ove novčanice od 100, 50 i 10 kruna su korištene do sloma Austro-Ugarske 1918. godine, ali i određeno kratko vrijeme u državama nasljednicama. To su nostrificirane novčanice s čitavim nizom pretisaka i žigova koje su se koristile u zemljama i nakon 1918., pa tako i na našem području.

Novčanicu Nezavisne Države Hrvatske od 10 kuna s datumom izdanja 30. 8. 1941. likovno je oblikovao naš poznati *akademski slikar Ljubo Babić*, a tiskana je u Zagrebu. Novčanica je otisnuta u maslinastozelenoj boji, ali su poznati i tzv. “narančasti” primjerci. Novčanicu od 1000 kuna (izdanje od 26. 5. 1941.) u smeđim tonovima likovno je *oblikovao također Ljubo Babić.* Na licu novčanice nalazi se *lik mlade Slavonke s tradicijskom frizurou* karakterističnom za područje Đakovštine i Vinkovaca. U vrijeme puštanja u optjecaj ova novčanica je predstavljala najveću nominalnu vrijednost u optjecaju. Predstavljena je i novčanica od 5000 kuna iz 1943. i to drugo izdanje od 1. 9. 1943. Novčanicu je likovno oblikovao *akademski slikar Vladimir Kirin*, a na njoj su *prikazane Višeslavova krstionica i narodne nošnje iz Vrlike.* Novčanica obiluje hrvatskom tradicionalnom ornamentikom. U Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji 1944. izdana je serija novčanica u apoenima od 1, 5, 10, 20, 50, 100, 500 i 1000 dinara. Novčanice s likom partizana likovno je oblikovao *akademski slikar Đorđe Andrejević Kun.* Novčanica Federativne Narodne Republike Jugoslavije od 10 dinara izdana je 1. 5. 1955. s likom lijevača iz željezare Zenica, a likovno ju je *oblikovao Miodrag Petrović.*

MEDALJE I ZNAČKE

Dio zbirke Gradskog muzeja Senj čine medalje koje govore o vremenu, kulturi i ljudima kojima su posvećene, obilježavanju važnih događaja, obljetnica i jubileja, od kojih većina ovdje predstavljenih pripada razdoblju *Austro-Ugarske*, s kraja 19. i početka 20. stoljeća s likom cara Franje Josipa I. i drugih ličnosti. *U zbirci su od posebnog značenja medalje iz tematske cjeline koju vezujemo uz povijest Senja, kao što su Ustav Grada Senja 1872., 400. obljetnica postojanja tvrđave Nehaj 1558. – 1958. te prigodno jubilarno kovanje 5 kuna 1994., povodom 500. obljetnice tiskanja Senjskog glagoljskog misala s natpisom na uglatoj glagoljici.* Ispod nominalne je povijesni hrvatski grb s kvadratima koji su položeni tako da asociraju na poznatu senjsku tvrđavu Nehaj. *Autor Damir Mataušić* na ovom spomen-izdanju daje prikaz s valovima mora koji simboliziraju poznatu senjsku buru. Osim ovog optjecajnog primjerka postoji i zlatnik istoga dizajna.

Što se *svetačkih hodočasničkih medalja* s prikazima svetaca tiče, prevladavaju one s likom Blažene Djevice Marije, a neke od njih su izdane povodom obilježavanja raznih obljetnica. Istaknimo čudotvornu medalju i medalju s prikazom Svete obitelji.

NUMIZMATIČKA ZBIRKA GRADSKOG MUZEJA SENJ

NUMIZMATIČKA ZBIRKA GRADSKOG MUZEJA SENJ

